

Sjöfartsverket

601 78 Norrköping

Beslut

Datum 2018-03-19
Dnr RAA-2017-5089

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Högbondens fyr, Högbonden 1:2, Kramfors kommun, Västernorrlands län

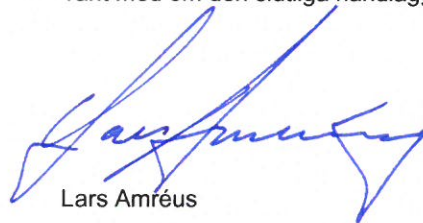
Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 6 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen att skyddsbestämmelser enligt här bifogade förslag ska gälla för Högbondens fyr.

Redogörelse för ärendet

Enligt beslut av regeringen 2017-12-07 är Högbondens fyr skyddad som statligt byggnadsminne.

Ett förslag skyddsbestämmelserna remitterades 2018-01-11 till den förvaltande myndigheten Sjöfartsverket som inte haft något att erinra mot förslaget.

Beslut i detta ärende har fattats av riksantikvarien Lars Amréus efter föredragning av handläggaren Jan Karlsson. Även t.f. avdelningschefen Emelie Nilsson har varit med om den slutliga handläggningen.

Lars Amréus

Jan Karlsson

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Bilaga:
Skyddsbestämmelser

Kopia till:

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

Länsmuseet

Kramfors kommun

RAÄ/Bebyggelseregistret

Bilaga 1 RAÄ dnr RAÄ-2017-5089 2018-03-19

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Högbondens fyrplats, Högbonden 1:2, Kramfors kommun, Västernorrlands län

Det statliga byggnadsminnet omfattar följande byggnad.

1. Fyr, uppförd 1909.

Förslag till skyddsbestämmelser

1. Byggnaden ska vårdas och underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart på ett sådant sätt att byggnadens kulturhistoriska värde bevaras.
2. Byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om, byggas till eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
3. Ingrepp får inte göras i byggnadens äldre stomme, rumsindelning eller fasta inredning.
4. Teknisk utrustning i fyren ska bevaras på plats. Nödvändiga moderniseringar av den tekniska utrustningen får göras så länge fyren är i drift. Utrustning som demonteras ska förvaras i fyren.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 7 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen, byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. En ansökan om tillstånd till en sådan ändring görs hos Riksantikvarieämbetet.

Motivering

Högbonden är Sveriges näst högst belägna fyr och fyrplatsen en av de mest säregna. Det rymliga bostadshuset inhyste under drygt 50 år – från 1910 till början av 1960-talet ett litet isolerat samhälle, som mest uppgående till 21 personer. Bygget av fyren och bostadshuset på den mycket branta och oländiga ön möjliggjordes genom att man först byggde en linbana för att kunna frakta upp byggnadsmaterial. Banan är ännu bevarad och utgör en förutsättning för den delvis nya användning som fyrplatsen fått drygt 25 år efter att den avbemannats. Fyren bevarar sin ursprungliga optik, en trumlins av 2:a ordningen.

Fyrplatsen ingår i Högbondens naturreservat som instiftades 1987. Bestämmelserna för reservatet reglerar också uppförande av ny bebyggelse samt rivning och ändring av befintlig bebyggelse.

Kort historik och byggnadsbeskrivning

Under 1800-talets andra hälft ökade trafiken på Norrlandskusten kraftigt. Mellan Skag och Lungö fanns en kuststräcka som inte var belyst och där skedde flera tillbud och olyckor. Sedan ångfartyget Piteå strandat vid Högbonden 1902 ökade kraven på en fyr på platsen. 1907 utarbetade Lotsstyrelsen förslag till förbättring av fyrväsendet på Norrlandskusten och i detta ingick även en fyr på Högbonden. Samma år inleddes byggnadsarbetena på ön.

Bostadshuset började byggas först och uppfördes i tre våningar som innehöll fyra rum, tre kök, tvätt- och bagarstuga, mat- och vedkällare samt förrådsrum. Källarvåningen är uppförd i huggen sten, mellanvåningen putsad och den övre våningen är klädd med rödmålad träpanel. Fyrtornet byggdes av betong vid bostadshuset ena gavel med en linsapparat av andra ordningen och luxlampa. Linsen hade tidigare suttit i fyren på Ölands södra udde.

Byggnaderna ritades av fyringenjören Gerhard Högström som även ledde byggnadsarbetena. Fyren och bostadshuset stod färdiga hösten 1909 och fyren tändes den 18 oktober samma år. Fyrplatsen bemannades från början med fyrmästare och fyrvaktare med deras familjer. Från 1915 fanns även ett fyrbiträde. Den farliga överfarten till fastlandet gjorde att Lotsstyrelsen under en period inrättade skola på ön för de 10 barn som ingick i de tre familjerna. Transporten av förnödenheter till fyrplatsen och vattenförsörjningen var ständiga problem. Ursprungligen fanns endast en grävd brunn med dåligt vatten. Först 1944 borrades en nära 140 meter djup brunn, som dock med den stora pumphöjden gjorde det mödosamt att använda.

I början av 1960-talet drogs en elkabel ut till ön. Linbanan och vattenpumpen till brunnen elektrifierades. Fyren automatiserades och bemanningen drogs in. Under nära 25 år stod bebyggelsen oanvänd och förföll gradvis med undantag för själva fyren. I samband med bildandet av ett naturreservat övertog Länsstyrelsen i Västernorrlands län förvaltningen och en upprustning av byggnaderna och linbanan kunde påbörjas. Bostadshuset drivs sedan 1987 som vandrarhem, medan fyren fortfarande förvaltas av Sjöfartsverket.